

Recadávivas Compilations

***O Robledo é capital e o demais son conquistas: fraseoloxía de Robledo de Domiz*^{1 2}**

O Robledo é capital e o demais son conquistas: phraseology from Robledo de Domiz

*Á miña bisavoa Adela, robledana que nos deixou en 2008.
As súas risadas e os seus «ai, lobos te coman» aínda
resoan con forza nos meus pensamentos.*

«Toda a nosa experiencia das cousas, toda a nosa vida interior faise propiamente humana cando se converte en linguaxe».
(González García, 1995, p. 7)

Alicia Anta Fernández

Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades

<https://orcid.org/0000-0002-1747-2835>

aantfer3@cirp.gal

Resumo: Recadádiva de 164 unidades fraseolóxicas galegas (locucións, fórmulas, refráns, proverbios, adiviñas e cantigas) empregadas en Robledo de Domiz (Carballeda de Valdeorras), que son da acordanza e uso actual de membros da familia da presente colectora e veciños da aldea, todos eles nados e/ou criados na mesma.

Palabras clave: fraseoloxía galega, paremioloxía, fraseografía espontánea, traballo de campo, Robledo de Domiz.

Abstract: Compilation of 164 Galician phraseological units (idioms, expressions, proverbs, riddles and popular songs) from Robledo de Domiz (Carballeda de Valdeorras) remembered and currently used by the author's family members and neighbours, all of them born and/or raised in the hamlet.

Keywords: Galician Phraseology, Paroemiology, spontaneous phraseography, fieldwork, Robledo de Domiz.

¹ Data de recepción: 18.02.22. Data de aceptación: 19.04.22.

² «A fraseoloxía éche o idioma convertido en imaxes; é falar con espellos que nos fan ve-lo lado oculto das cousas, dos feitos, da xente; éche falar con parábolas máis que con palabras» (Ferro Ruibal, 2016, p. 9).

1. Introducción

A seguinte recadádiva é o resultado de varios intereses cruzados. Por unha banda, o normal interese que, coma filóloga, sinto pola lingua e a lingüística coma área de estudo; por outra, a curiosidade e as expectativas que espertan en min os posibles resultados obtidos dun traballo de campo, que dende a realización do meu traballo de fin de mestrado (TFM) en 2017, non volvera ter ocasión de facer. Ao mesmo tempo, cómpre destacar que a escolla do territorio xeográfico (Robledo de Domiz³) sobre a que centrei a recadádiva non é azarosa. Así pois, este traballo pretende ser unha homenaxe humilde e persoal á aldea que viu crecer a meu pai, aos meus avós e a catro dos meus bisavós que tiveron a sorte de coñecer: unha aldea que case sinto coma miña, por ter maxinado demais os centos de historias que meu pai me contou —e me segue a contar— dos seus habitantes, moitos xa finados, moitos aínda vivos. En parte, este traballo supón unha tentativa de poder eu revivir canda el os seus mellores anos da nenez e da mocidade. El, a través das súas lembranzas na aldea. Eu, a través da fala das súas xentes.

2. Obxectivos

O obxectivo deste estudo é reunir unha cantidade significativa de mostras fraseolóxicas que poidan contribuír á conservación e difusión do patrimonio lingüístico-cultural deste territorio xeográfico galego. Porén, cómpre aclarar que non toda a fraseoloxía aquí reunida é de dominio exclusivo de Robledo de Domiz, sendo algunhas das expresións recollidas de uso habitual noutras aldeas do municipio⁴ e mesmo da comarca. A finalidade desta monografía é, pois, rexistrar como falan e como falaban as súas xentes, con independencia da expansión xeográfica das unidades fraseolóxicas, se ben tentamos desbotar as máis comúns na maior parte do territorio galego e coidamos afondar na fraseoloxía máis local. Con todo, cabe sinalar que este non é nin pretende ser un traballo exhaustivo; mais ben, trátase dunha mostra que representa unha parte da fraseoloxía de Robledo de Domiz que, sen dúbida, sería necesario ampliar.

3. Metodoloxía

A tal fin, dispúxose unha metodoloxía sinxela para a elaboración dunha recadádiva na que tiveran cabida locucións, fórmulas, paremias e mesmo adiviñas e cancións populares do coñecemento, uso e acordanza entre os veciños actuais e os antigos.⁵ Ao mesmo tempo, tamén se recollen termos ou expresións monolexicais que, non considerándose

³ Robledo de Domiz é unha aldea supeditada ao municipio de Carballeda de Valdeorras, cuxa patroa é a Virxe das Candelas e a súa festividade, o 2 de febreiro. Conta con 107 persoas censadas segundo comunicación persoal obtida a través da Casa consistorial do concello de Carballeda o día 1 de decembro de 2021 (<http://concellocarballedavaldeorras.com/>). Se ben apenas rexistra poboación activa na actualidade, esta sempre se caracterizou pola súa actividade no sector vinícola e no da pizarra, propios da comarca valdeorresa.

⁴ O municipio de Carballeda de Valdeorras comprende as seguintes aldeas: Candeda, Carballeda, Casaio, Casaio, Domiz, Lardeira, A Medua, A Portela do trival, Pumares, Puzmazán, Riodolas, Robledo de Domiz, San Xusto, Santa Cruz, Sobradelo, Soutadoiro, Vila e Viladequinta.

⁵ Nados e criados en Robledo de Domiz.

fraseoloxía no sentido estrito da palabra, paga a pena conservar e ilustran o carácter enxebre da fala desta aldea valdeorresa.

3.1. Procesos na recollida de mostras

Foron varios os procesos levados a cabo na recollida de mostras:

- Conversas telefónicas con informantes que foron interrogados de maneira directa pola fraseoloxía coñecida e cuxas respostas foron anotadas manualmente pola colectora.
- Conversas vía Whatsapp con informantes que foron interrogados de maneira directa e cuxas respostas quedaron rexistradas na rede social.
- Conversas cara a cara con informantes que foron interrogados de maneira directa ou guiada⁶ e cuxas respostas foron anotadas manualmente pola colectora.

3.2. Tipos de mostras recollidas

Podemos catalogar, principalmente en dous, os tipos de mostras recollidas:

- Fraseoloxía de uso e circulación común entre os informantes.
- Fraseoloxía de uso e circulación menos común —mais habitual en xeracións pasadas— que son da acordanza dos informantes.

3.3. Criterios para a clasificación da fraseoloxía recollida

Para a clasificación e catalogación dos fraseoloxismos recollidos tivéronse en conta as estruturas doutras recadádivas publicadas en números anteriores dos *Cadernos de fraseoloxía galega*; os criterios establecidos polo *Proxecto de fraseoloxía galega* do Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades e o *Manual de fraseología española*, de Corpas Pastor (1996).

3.4. Características dialectolóxicas do léxico da fraseoloxía recollida

Pola súa quenda, e no tocante ás cuestións lingüísticas, cómpre subliñar que as mostras recollidas mantéñense fieis aos parámetros da oralidade, coloquialidade e espontaneidade que, inevitablemente, se afastan do galego normativo. Ademais, a proximidade xeográfica da aldea coa provincia de León (concretamente coa capital berciana) ten como consecuencia unha maior introdución de castelanismos na fala das súas xentes en comparación con outras zonas de Galicia, os cales, na presente, serán sinalados cun asterisco. Alén, tamén se advertiron localismos (*vid.* locución 2 e expresión monolexical 153); contraccións fonéticas propias do plano oral (*vid.* fórmula 86); repeticións (*vid.* locucións 7 e 17); vacilacións vocálicas (*vid.* locución 13) e outros fenómenos fonéticos como a epéntese (*vid.* expresión monolexical 159), entre outros.

⁶ As mostras obtidas a través de preguntas guiadas foron extraídas de conversas espontáneas con informantes aos que se lle preguntaron, ben por anécdotas e historias da nenez e da mocidade, traballos da aldea, tradicións, festexos etc., ben polo xeito de dicir certos fraseoloxismos da lingua galega recollidos nas obras *Para dar trela* (Losada Aldrey, Cid Fernández e Fernández Carballiño, 2016) e *Así falan os galegos* (González García, 1995).

3.5. Pautas metodolóxicas na redacción

Á súa vez, cómpre aclarar algunhas pautas metodolóxicas de carácter ortotipográfico que se levaron a cabo no proceso de redacción da recadádiva, a fin de lograr unha certa unificación formal:

- No corpo lexicográfico dalgúns fraseoloxismos ofrécense comentarios e/ou fraseoloxismos sinonímicos⁷ que esclarecen o significado e sentido total ou parcial da unidade fraseolóxica e que van separados das definicións por unha etiqueta (#). No caso de haber máis dun comentario, estes sepáranse con dúas barras (//). Emprégase o signo * despois dalgunhas palabras para indicar a súa forma non normativa.

- Do mesmo xeito, tamén se presentan exemplos, de elaboración propia ou proporcionados por algún dos informantes, para ilustrar o sentido das colocacións, locucións e fórmulas. Estes exemplos están escritos —agás os propios fraseoloxismos que poden conter castelanismos, popularismos e outras formas non estándares, tal e coma indicamos no apartado 3.4—, en galego normativo. Só nalgunhas poucas fórmulas (84, 85, 87, 88, 89, 90 e 91) non se ofrecen exemplos porque o propio lema ten carácter exemplificativo e o contexto está explicado na definición.

- Por outra banda, nalgunhas expresións fraseolóxicas incorpóranse entre corchetes ([]):

- (a) a) A existencia necesaria do complemento directo ou indirecto («a alguén») nas locucións que corresponda. (*vid.* locucións 40 e 19, respectivamente).
- (b) b) O pronome de CI «me» en fórmulas que admiten ambas formas (con ou sen pronome) (*vid.* fórmula 89).

4. Recadádiva

Abreviaturas e símbolos

adv.: adverbio

adx.: adxectivo

col.: colocación

COLQ.: coloquial

EUF.: eufemismo

exp. mon.: expresión monolexical

fórm.: fórmula

HUM.: humorístico

IRÓN.: irónico

l. adv.: locución adverbial

l. adx.: locución adxectiva

l. v.: locución verbal

PEX.: pexorativo

prov.: proverbio

⁷ Extraídos do *Dicionario de fraseoloxía galega Século 21*.

ref.: refrán

subst.: substantivo

v.: verbo

VULG.: vulgar

4.1. Colocacións

1. **Cheirar [algo ou alguén] a castrón.** *col.* PEX. Ulir mal. Feder. # Xeralmente, aplícase, ben a un espazo co aire enrarecido por estar nel moita xente, ben a unha persoa que desprende olor a suor. *Abre a ventá e ventila que aquí cheira a castrón!*
2. **Día das apegotas.** *col.* Xornada que equivale ao «Día dos Santos Inocentes» —celebrado o día 28 de decembro—, pero que en Robledo de Domiz se festexaba na véspera, —o 27 de decembro—, día no que se facían as apegotas (vid. colocación 3).
3. **Facer apegotas [a alguén].** *col.* Gastar pequenas bromas ou chanzas aos veciños o día 27 de decembro, véspera dos Santos Inocentes. *Fixenlle unha apegota ó Aureliano e creuno todo!*
4. **Levar/ Ter unha trompa.** *col.* COLOQ. Estar bébedo/a. Estar baixo os efectos do alcohol. *Mira para aí... vaia trompa levas!*

4.2. Locucións

4.2.1. Locucións verbais

5. **Andar ás varillas*.** *l.v.* HUM. Non ter diñeiro. # Esta locución ten unha orixe popular: os nenos e nenas tiñan o costume de achegarse o día seguinte ao sitio onde se tiraban as bombas nas festas patronais para recoller as varelas do chan e xogar con elas. Esta popular tradición cristalizouse na expresión *andar ás varillas*, que, sufrindo unha extensión do seu significado, vén a dicir que cando un non ten diñeiro ou non leva cartos enriba nese momento, non ten moito que facer; non lle queda outra que ir a apandar varelas. *Eu hoxe non vou ao café, que ando ás varillas.*
6. **Andar en coche.** *l.v.* COLOQ. Desenvolverse ben unha persoa economicamente. *Ese non ten problema, ándache en coche.*
7. **Andar/ estar remexe-remexe.** *l.v.* COLOQ. Finxir traballar ou estar levando a cabo tarefas. *Sempre anda remexe-remexe e logo nunca fai nada.*
8. **Andar/ ir de candongo/a.** *l.v.* COLOQ. Estar ocioso/a. *Esas dúas sempre andan de candongas.*
9. **Andar ós biosbardos.** *l.v.* COLOQ. Estar unha persoa apampada, sen facer nada. # Equivale a outras expresións coma «estar a velas vir»; «andar ás minchas», «estar nas patacas». *Ti escoitáchesme? Que me ías escoitar, se andas ós biosbardos!*
10. **Andar tocando a gaita.** *l.v.* COLOQ. Estar unha persoa ociosa. # Equivale a outras expresións coma «non dar golpe». *A ver se fas o que tes que facer, que andas todo o día tocando a gaita!*
11. **Cantar [a alguén] as cuarenta*.** *l.v.* COLOQ. Rifar a alguén con motivo. *Cando volva a casa heille de cantar as cuarenta*!*
12. **Comer a rancho.** *l.v.* Comer as persoas que están reunidas nunha mesa directamente da fonte onde está a comida, sen cubertos. *Antes, nas festas,*

- faciamos moito de comer e comiamos todos a rancho.*
13. **Costar* un roñón.** *l.v.* COLOQ. 1. Ser unha cousa cara, que custa moito diñeiro. *Toleaches? Non vou mercar iso, costa un roñón!* 2. Ser unha tarefa difícil de facer ou que implica un esforzo considerable conseguila. # Equivale a outras expresións coma «custar un ollo da cara», «valer un mundo», «custar un capital» ou «custar un imperio». *Costoume* un roñón sacar a mancha de herba do pantalón!*
14. **Criar coññas.** *l.v.* COLOQ. Estar unha parte do corpo dunha persoa, xeralmente as orellas ou os xenitais, moi sucios. *Lava ben as orellas, que a este paso vas criar coññas!*
15. **Dar máis voltas cun burro *tonto.** *l.v.* COLOQ. Desprazarse unha persoa dun sitio ao outro sen lograr o seu obxectivo ou lográndoo de maneira tardía. *Para atopar onde aparcar dei máis voltas cun burro tonto! Maldita burocracia! Fixéronme dar máis voltas cun burro tonto.*
16. **Entregar o cu ás pegas.** *l.v.* VULG. Morrer. # Equivale a outras expresións coma «bater a bota», «coller camiño da cova» ou «estarricar a perna». *Onde vai o pobre Manolo! Ese xa vai que entregou o cu ás pegas!*
17. **Estar trapatrá-trapatrá/ traparatrá.** *l.v.* COLOQ. Ser un charlatán. Nunha conversa, falar moito unha persoa de cousas que non interesan ao interlocutor e que xeralmente o eximen de levar a cabo outras tarefas ás que lle outorga prioridade. *Mellor non te pares con ela, que cando empeza a falar está trapatrá-trapatrá/ traparatrá e xa non te deixa.*
18. **Falar o(s) chiste(s).** *l.v.* Declamar desexos, opinións, cholas etc. en eventos de diferente índole. *Daquela*
- iamos na procesión e cada un falaba o seu chiste.*
19. **Faltar [a alguén] unha lúa.** *l.v.* COLOQ. Estar unha persoa tola. # Refírese a quen se comporta dun xeito pouco normal ou di cousas que non veñen ao caso. *O coitado vese que non está ben; ao pobre fáltalle unha lúa!*
20. **Facer as voltas da casa.** *l.v.* Realizar tarefas de limpeza do fogar. *Primeiro fixen as voltas da casa e despois saín facer unhas recados.*
21. **Faltar [a alguén] unha fervura.** *l.v.* COLOQ. Ser parvo de nacemento. *Non sabe moi ben o que di, non ves que lle falta unha fervura?*
22. **Ir cos da feira e volver cos do mercado.** *l.v.* COLOQ. Cambiar unha persoa de ideas ou de amizades segundo lle conveña. *Non te fies moito del. Este vai cos da feira e volve cos do mercado!*
23. **Limpar [a alguén] os mocos.** *l.v.* COLOQ. Solucionarlle a unha persoa os problemas. # Equivale a outras expresións coma «quitar a cobra da silveira». *O condenado métese acotío en leas, e logo teñen que ir seus pais a limparlle os mocos. .*
24. **Mandarlle unha carta ó rei.** *l.v.* HUM. Defecar. *Agora vou, pero primeiro vou mandarlle unha carta ó rei.*
25. **Nacer de pé.** *l.v.* 1. Ser afortunado, ter moi boa sorte. *A Tere sempre que xoga a lotaría, tócalle algo... naceu de pé!* 2. Nacer no seo dunha familia con posíbeis. # Equivale a outras expresións coma «estar arrimado a Deus coma os tronos» ou «nacer con boa fada». *Monchito nunca tivo problemas, naceu de pé.*
26. **Non caber [a alguén] un garbanzo* polo cu.** *l.v.* HUM. Estar unha persoa moi contenta como consecuencia

- dunha boa noticia ou dunha circunstancia favorable. *Dende que souberon que ían ser avós, non lles cabe un garbanzo* polo cu!*
27. **Non caber [a alguén] unha palla polo cu.** *l.v.* HUM. Presumir. Andar fachendoso/a. *Si que te puxeches guapo hoxe. Non che cabe unha palla polo cu!*
28. **Non ser máis bon*/boa.** *l.v.* COLOQ. Empeorar as facultades físicas e/ou mentais dunha persoa tras unha situación ou circunstancia adversa ou desfavorable. # O verbo da locución sempre se emprega en tempo pasado. *Dende que a Alberte lle deu o ictus, non foi máis bon.*
29. **Papar a verza.** *l.v.* COLOQ. Estar unha persoa apampada, sen facer nada. # Equivale a outras expresións coma «estar en babia». *A ver se deixamos de estar papando a verza e nos poñemos a traballar, oíches?!*
30. **Parecer a Rita.** *l.v.* PEX. Dise da muller que presenta mal aspecto na súa indumentaria; que en aparencia está mal amañada. # A Rita era unha mendiga de Sobradelo moi coñecida en todo o municipio de Carballeda por ser unha muller moi pobre, esfarrapada, que andaba pedindo esmola polas casas. *Pobre muller; non ten case nin para vestirse... parece a Rita!*
31. **Parecer un baxolas.** *l.v.* PEX. Dise do rapaz ou home que presenta mal aspecto na súa indumentaria; que, en aparencia, está mal amañado. # «Baxolas» era o alcume dun home de Casoio —aldea que tamén pertence ao municipio de Carballeda— que era moi pobre e que andaba sempre esfarrapado. *Mira para aí, como vai Pedro, parece un baxolas así, coa camisa por fóra.*
32. **Parecer/ser unha callandra ou estar feita unha callandra.** *l.v.* PEX. Dise dunha muller que aparenta máis vella do que é, que está «aquelada» e/ou que quere aparentar ser aínda nova, cando xa está entrada en anos. *Non sei a quen pensa que vai enganar, se xa está feita unha callandra!*
33. **Parecer/ser un odre.** *l.v.* PEX. Dise do home, xeralmente groso, que presenta mal aspecto na súa indumentaria e que non presta atención ao coidado da súa hixiene. # Equivale a outras expresións coma «estar feito un badanas» ou «estar feito un baldreu». *Vaia pintas que ten! Parece un odre.*
34. **Parecer un/unha percherón/a.** *l.v.* PEX. Dise dunha persoa corpulenta. *Dende que Manoliño deu o empurrón, parece un percherón! É o máis alto da súa clase.*
35. **Parecer un trécolas.** *l.v.* PEX. Ser un charlatán. # Equivale a outras expresións coma «ser un baralocas», «ser un falabarat» ou «ser un fala para á feira». *Xesús! Cuanto fala ese home! Parece un trécolas.*
36. **Parecer un/ unha xostro/a.** *l.v.* PEX. Dise dunha persoa que presenta mal aspecto na súa indumentaria e/ou no peiteado ou que non presta atención ao coidado da súa hixiene; que, en aparencia, está mal amañada. *Onde vai con esas pintas? Parece un xostro!*
37. **Parecer un ye-yé.** *l.v.* COLOQ. HUM. Dise do neno ou rapaz que ten guedellas. # O termo «ye-yé» provén do furor que causou o estilo musical, a moda e a estética do rock británico durante a década dos sesenta, con grupos como The Beatles, cuxos membros levaban o pelo longo con corte en forma de penico, e en cuxas cancións empregaban o termo «yeah,

- yeah» como retrouso.⁸ *Neno, de hoxe non pasa que che corte esas guedellas, que pareces un ye-yé!*
38. **Pensar que se está a falar con Dios* e ser o demo.** *l.v.* COLOQ. Confiar estar tratando cunha persoa benévola, de boas intencións, e ser xusto o contrario. *Nos tempos que corren, un non se pode fiar. O mellor pensas que estás a falar con Dios e é o demo.*
39. **Pasalo bomba.** *l.v.* COLOQ. Desfrutar moito. *Vaia risas botamos... paseino bomba!*
40. **Poñer [a alguén] polas nubes.** *l.v.* COLOQ. Criticar a unha persoa ou falar moi mal dela. # Esta locución sufriu un cambio de sentido con respecto ao orixinal: enaltecer e loar as calidades e virtudes dunha persoa; considerar unha persoa boa, exitosa ou importante. // Equivale a outras expresións coma «poñer a caer dun burro», «poñer a pan pedir» e «mazar a un coma un polbo». *Dixo iso e máis... Púxoas polas nubes!*
41. **Poñer a cabeza coma un bombo.** *l.v.* COLOQ. Causar dor de cabeza (real ou figurado). *Dos berros que daba púxome a cabeza coma un bombo!*
42. **Poñer [a alguén] de volta e media.** *l.v.* COLOQ. Rifar a alguén e/ou pedir que renda contas acerca dun asunto determinado. # Equivale a outras expresións coma «poñer a caer dun burro», «poñer a pan pedir» e «mazar a un coma un polbo». *Cando topei con ela na rúa, púxena de volta e media por todas as falacias que verteu sobre min.*
43. **Romper o día.** *l.v.* Amencer. *Daquela xa iamos cas cabras antes de que rompera o día.*
44. **Sacar a lingua* a pacer.** *l.v.* COLOQ. Falar, conversar, charlar acerca de cousas banais ou pouco transcendentais. - *E vos que fixestes toda a tarde? - Pouca cousa, sacamos a lingua* a pacer, sobre todo.*
45. **Ser bo/a polo/a.** *l.v.* PEX. Ser unha persoa desvergonzada, traste ou que causa problemas. *Es ti boa pola!*
46. **Ter menos fuerza* có peido dun maricón.** *l.v.* PEX. Non ter suficiente forza física para levar a cabo unha tarefa determinada. Faltar os folgos. *Anda, sácate de aí! Xa o fago eu, que ti tes menos fuerza* có peido dun maricón.*
47. **Ter o formiguillo.** *l.v.* COLOQ. Estar sempre movéndose. Amosarse inqueda; buscar sempre algo que facer. *Este home non para quieto. Ten o formiguillo!*
48. **Tomar a parva.** *l.v.* Almorzar pan e augardente. # Nalgunhas reunións familiares e veciñais que implicaban a realización de certas labores coma a matanza do porco, a vendima, a recollida das patacas ou das castañas, os homes reuníanse á mañá cedo —ben na casa do anfitrión, ben na cantina— para almorzar pan e augardente antes de comezar os devanditos labores, o que popularmente se coñecía como «tomar a parva». *Home, Xoán! Xa pensabamos que non chegabas para tomar a parva.*
49. **Vir ó rego.** *l.v.* Entrar unha persoa en razón con respecto dun asunto ou circunstancia. Volver unha persoa ao «camiño correcto». *O pai quere que o fillo veña ó rego, pero non hai maneira. Estache perdidinho.*

⁸ Explicación proporcionada polo informante Juan Anta Méndez.

4.2.2. Locucións adverbiais

50. **Á feito.** *l.adv.* De maneira ordenada. Seguindo un determinado orden. *Hai que ir facendo os sucos á feito.*
51. **A montois.** *l.adv.* En abundancia. # Equivale a outras expresións coma «A mancheas», «a moreas». // Cómpresinalar o sufixo *-ois* -en lugar de *-óns*-, propio da área galega oriental. *Había patacas a montois!*
52. **A rebolos.** *l.adv.* Moverse dando voltas sobre si mesmo. *Caeu a rebolos ladeira abaixo.*
53. **A rumbo.** *l.adv.* Feito ao azar. # Equivale a outras expresións coma «ao chou». *Xoguei á lotaría escollendo os números a rumbo.*
54. **Coma un regulete.** *l.adv.* COLOQ. Moi ben. Ter intactas as capacidades físicas e mentais. *Para a idade que ten, ándache coma un regulete.*
55. **En porranchas.** *l.adv.* COLOQ. Estar unha persoa núa, sen roupa. # Equivale a outras expresións coma «en carnes», «en coiros», «en pelotas». *Neno, bule para a bañeira e deixa de andar en porranchas pola casa adiante!*
56. **Por chisquiño.** *l.adv.* COLOQ. Por pouco. Implica un compoñente de sorte ou carambola. # Equivale a «polos pelos». *Esvarei no chan! Por chisquiño non rompín a cadeira.*
57. **En canelas.** *l.adv.* Cos nocellos ao descuberto, sen calcetíns. *Como andas en canelas co frío que vai?!*
58. **Ir tirando.** *l.adv.* A vida segue a pesar das vicisitudes. # Adoita ofrecerse como resposta cando o emisor lle pregunta ao receptor que tal está ou como lle vai. *Imos tirando, fillo.*
59. **Ó prepito.** *l.adv.* Estar un terreo, camiño ou vía en pendente. Que hai moita costa. *Por alí é mellor non ir coas bicis, que está moi ó prepito.*

4.2.3. Locucións adxectivas

60. **Como burro no patacal.** *l.adx.* HUM. Referido a unha persoa que está gozosa por atoparse nun determinado ambiente ou espazo por reunir persoas, cousas, afeccións etc. do seu agrado e interese. # Adoita empregarse con sorna e retranca. *Nas festas, cando o Paco aposta os cartos nas bólas, estache coma burro no patacal.*
61. **Como o caldo sen unto.** *l.adx.* HUM. Insustancial. *Unha papuxa sen pelos é como o caldo sen unto.*
62. **Como toro na cebada.** *l.adx.* HUM. Referido a unha persoa que está gozosa por atoparse nun determinado ambiente ou espazo por reunir persoas, cousas, afeccións etc. do seu agrado e interese. # Adoita empregarse con sorna e retranca. *Nas festas, cando o Paco aposta os cartos nas bólas, estache coma toro na cebada.*
63. **Como un bulló/ bullote.** *l.adx.* PEX. Estar goso/a. *Pesará polo menos cen quilos... está como un bulló!*
64. **Como un butifarro.** *l.adx.* PEX. Estar goso. *Vino pola rúa o outro día e non o recoñecín. Agora está como un butifarro!*
65. **Como un cebolo.** *l.adx.* PEX. Estar goso. *Dende que o Martín deixou a dieta, púxose como un cebolo.*
66. **Como un gancio*.** *l.adx.* PEX. Estar moi fraco. # En Robledo de Domiz emprégase o termo «gancio*» en lugar da forma normativa «ganzo». *Arturiño ten que comer algo máis, que está como un gancio.*

67. **Como unha cabra.** *l.adx.* COLOQ. Estar unha persoa tola, mal da cabeza ou que non regula ben. *Non lle fagas caso ao que di, que esa está como unha cabra!*
68. **Máis delgado/a cun fio.** *l.adx.* Ser ou estar moi fraco/ a. *Está máis delgado cun fio. Non lle chegan nin os buracos do cinto!*
69. **Serio/a como un pote.** *l.adx.* COLOQ. Amosarse moi adusto. *Sorrí un pouco para a foto, que estás serio como un pote.*
70. **Limpiño/a como un cristal.** *l.adx.* Moi limpo. Que reloce. *Ten a casiña limpiña como un cristal.*
71. **Limpo/a como un jaspe*.** *l.adx.* Moi limpo. Que reloce. *Deixou a cociña limpa como un jaspe.*
72. **Feito/a un fenómeno/a.** *l.adx.* HUM. Gros/a. *Engordaches, Arturiño! Mira para aí... estás feito un fenómeno!*
73. **Feo coma o demo.** *l.adx.* PEX. Ser moi feo ou laido. *Xesús! O neno da Puri é feo coma o demo.*
74. **Feo coma un trasgo.** *l.adx.* PEX. Ser moi feo ou laido. *Xesús! O neno da Puri é feo coma un trasgo.*
75. **Listo/a coma un pardarego.** *l.adx.* Ser moi listo, perspicaz ou intelixente. # En Robledo de Domiz emprégase o termo «pardarego» para referirse ao «pardal». *Que espabilado me saíu este neno! É listo coma un pardarego!*
76. **Máis folgazán/a cá chaqueta dun guardia*.** *l.adx.* PEX. Persoa ociosa, preguiceira. *Toñiño non dá un pau á auga. É máis folgazán cá chaqueta dun guardia!*
77. **Máis malo/a ca esternina.** *l.adx.* PEX. Ser moi malo. Ter moita malicia. # En Robledo de Domiz emprégase a voz «esternina» por «estricnina», que é un potente pesticida. *Esa muller é máis mala ca esternina!*
78. **Máis *tonto cós pelos do cu, que ven a merda pasar e non se apartan.** *l.adx.* PEX. Ser rematadamente parvo. *Cala, Paco, non tes nin idea; eres máis tonto cós pelos do cu, que ven a merda pasar e non se apartan.*
79. **Podre de cuartos.** *l.adx.* COLOQ. Rico. Adiñeirado. *Tocoulle parte da herdanza dunha tía solteira e rica que tiña, e agora está podre de cuartos.*

4.3. Enunciados fraseolóxicos

4.3.1. Fórmulas

80. **A min cantares...** *fórm.* COLOQ. Fórmula que emprega unha persoa que amosa desdén ante o que ela considera lerias ou andrómenas. *Déixate de historias! A min cantares...*
81. **A quen lle deixaría a caxota?** *fórm.* COLOQ. Antigamente, cando algún vello ou vella morría na aldea, era frecuente escoitar esta pregunta retórica, que invitaba a facer especulacións sobre quen sería a seguinte persoa da aldea en morrer.
- Pobre Matilde, enterrárona onte... a quen lle deixaría a caxota?*
82. **Ai, Cristo sacho!** *fórm.* COLOQ. Fórmula que expresa asombro ante unha situación ou un acontecemento extraordinario ou estarrecedor. *Ai, Cristo sacho! Como choveu aquel día...*
83. **Ai, loba cantumenia!** *fórm.* HUM. Expresión dirixida a unha muller en resposta a algunha chanza, chola ou leria que conta. *Ai loba cantumenia! Como discorre esa cabeziña...*

84. **Auga audi nos, cocos ó río!** *fórm.* Pregaria. # A súa orixe remóntase a un suceso que tivo lugar na década dos anos 30 —nun ano que non se puido precisar—, cando Robledo de Domiz estaba atravesando una longa tempada de seca na que non só se estaban secando as fontes, senón que tamén se estaban estragando as colleitas. Tal foi así que os veciños decidiron facer unha procesión na que pasearon a varios santos para facer, así, os seus votos, rezos e demais pregarías: unha delas, a máis popular e que se transmitiu de xeración en xeración, foi esta: «auga, audi nos, cocos ó río!», que apela directamente —nun intento de latín (*audire* > oír)— á auga e, por extensión, á choiva, á cal lle pide e suplica que os cocos que están comendo as súas colleitas marchen canda ela para o río. Cóntase que, aos poucos meses da procesión, comezou a chover dunha maneira desmesurada e estivo así durante un mes. Tal foi a crecida que chegou a auga aos camiños, enchoupando as hortas e anegando algunhas vivendas.
85. **Bruxas pra Sevilla! Bruxas pró inferno!** *fórm.* Esconxuros que se facían na noite de San Xoán ao saltar as cacharelas.
86. **Hostia que dou, familia de luto***. *fórm.* COLOQ. Expresión ameazante. *Mellor será que lisques. Hostia que dou, familia de luto.*
87. **Kikiriki tráemelo* aquí!** *fórm.* Formaba parte de xogos populares infantís.
88. ***[Me] Cago na marela que te/o/s lambeu!** *fórm.* VULG. Expresión que amosa anoxo e se dirixe a unha persoa á que se pretende rifar.
89. ***[Me] Cago na Pirinaica!** *fórm.* VULG. Expresión malsoante. Expresa anoxo ou contrariedade. # Ten unha orixe popular. A «Pirinaica» era unha muller coñecida en toda a aldea que, durante a represión franquista e debido á súa ideoloxía comunista, marchou ao exilio a Francia. Trala ditadura, volveu para morrer no seu Robledo natal. O alcume desta muller provén de «Radio Pirenaica», a emisora clandestina do exilio comunista por excelencia.
90. ***[Me] Cago na pucha!** *fórm.* VULG. EUF. Expresa anoxo ou contrariedade. # Eufemismo que substitúe á expresión malsoante «*[Me] cago na puta!».
91. ***[Me] Cago no grilo!** *fórm.* VULG. Expresión malsoante. Expresa anoxo ou contrariedade.
92. **Dio-lo queira!** *fórm.* Bendición. Manifestación pola que unha persoa desexa ou invoca para alguén ou para algo a protección divina. *Ai filliña, oxalá aprobes o exame! Dio-lo queira!*
93. **Estáballe de ser.** *fórm.* COLOQ. Fórmula que se emprega ante o coñecemento da morte dunha ou varias persoas, que, xeralmente, non ten que ver con causas naturais, como pode ser, por exemplo, un accidente doméstico ou de tráfico. # A expresión contempla necesariamente o sino coma único motor do acontecido e convida a aceptalo con resignación. *Morreulle a filla naquel accidente. Coitada, estáballe de ser..*
94. **E con eso*...fórm.** COLOQ. Frase inacabada que se emprega en suspensión e ao remate dun parlamento que xeralmente fai referencia a acontecementos de prognóstico negativo. Funciona a modo de sentenza porque se sobreentende o seu contido ou sentido. *Non tivo boa nenez, non tivo boa adolescencia e non tivo axuda de ningún tipo; e con eso*...*

95. **Hai que rir ou meter peseta?** *fórm.* IRÓN. Fórmula que se emprega como resposta a un chiste, anécdota ou lería que alguén conta e que non fai gracia, non resulta agradable ou non é adecuado ao contexto. *Vaia chiste máis malo... hai que rir ou meter peseta?*
96. **Hai roupa tendida!** *fórm.* COLOQ. Fórmula que empregaban os adultos cando había cativos diante e que servía de aviso para non falar de certas cousas ou asuntos en presenza dos pequenos. *Non fales demais, que hai roupa tendida!*
97. **Levárate/levárao/leváraos/leváravos non sei quen!** *fórm.* COLOQ. EUF. Maldición. Expresa anoxo e contrariedade. # Eufemismo que substitúe á expresión “levárate/levárao/leváraos o demo!”. *Se vos levara non sei quen! Como que ao final non vides a cear?!*
98. **Levárate/levárao/leváraos/leváravos o demo!** *fórm.* COLOQ. Maldición. Expresa anoxo e contrariedade. *Se te levara o demo! Pero como me dis esas cousas?!*
99. **Lobos te/o/os coman!** *fórm.* COLOQ. Maldición. Expresa anoxo e contrariedade. *Ai, lobos te coman! Deixaches case toda a comida no prato.*
100. **Marcha deiquí, que te escurrizo!** *fórm.* COLOQ. Ameaza a unha persoa —xeralmente un cativo— ou a un animal doméstico. *Lisca can! Marcha deiquí, que te escurrizo!*
101. **Non se lle ocorre* nin ó que asou a manteca.** *fórm.* HUM. Emprégase para recriminar ou rifar a alguén por algunha acción tola ou sen sentido que cometeu. *Vaia disparate! Iso non se lle ocorre* nin ó que asou a manteca.*
102. **Non se lle ocorre* nin ó que tragou o paraguas*.** *fórm.* HUM. Emprégase para recriminar ou rifar a alguén por algunha acción tola ou sen sentido que cometeu. *Vaia burrada que fixo! Iso non se lle ocorre* nin ó que tragou o paraugas.*
103. **O Robledo é capital e o demais son conquistas.** *fórm.* HUM. Os robledanos adoitaban dicilo con sorna e fachenda, xa que vai algunhas décadas, Robledo de Domiz era a aldea máis grande do municipio, tanto en extensión coma en número de habitantes.
104. **Que/Vaia maricón!** *fórm.* HUM. Expresa asombro. Fórmula mediante a cal unha persoa amosa complicidade con outra [un home] por levar algunha falcatrada, pero sen malicia. *Vaia maricón! Só a ti se che ocorren facer esas cousas.*
105. **Recondenado/a!** *fórm.* COLOQ. Maldición. Expresa anoxo e contrariedade. *Mira todo o que fozou o xabari! na viña... Recondenado!*
106. **Se te/o/os/vos partira un raio!** *fórm.* COLOQ. Maldición. Expresa anoxo e contrariedade. *Sempre chegando tarde, se te partira un raio!*
107. **Tu fíjate*!** *fórm.* COLOQ. Expresa asombro ou incredulidade. # Non se pode inverter na forma «fíjate tú». *Ou sexa, que así están as cousas... tu fíjate*!*
108. **Vaia por Dios*!** *fórm.* COLOQ. Lamento que fai unha persoa de que un asunto, circunstancia ou situación non saíse coma esperaba. *Toda a vida traballando por catro perras, vaia por Dios*.*
109. **Viñen igual que fun!** *fórm.* COLOQ. Expresa resignación. # Emprégase cando alguén vai en busca de algo e non o consegue. *Á mañá estiven na feira. Viñen* igual que fun.*

110. **Volta a burra ó trigo!** *fórm. COLOQ.*
Fórmula que se dirixe á unha persoa teimuda, que, malia tentar explicarlle con argumentos que está errada nas súas ideas ou no seu obrar, segue obstinada.
E volta a burra ó trigo... Que non é así!
111. **Xa comimos, xa bebimos... que se levante a mesa e alabado sea***

4.3.2. Paremias

4.3.2.1. Refróns

112. **Amigos si, pero a vaquiña polo que vale.** *ref.* A amizade non debe interferir nos negocios. O vendedor sempre debe esperar recibir o prezo xusto dunha cousa, ben ou servizo, a pesar dos lazos de amizade ou parentesco que os unan co comprador.
113. **Caída de dente, morte dun pariente*.** *ref.* Respondía á crenza popular de que soñar coa caída dun ou varios dentes agoiraba a morte dun ser querido.
114. **Cuando a vella queima o tallo, fai un frío do carallo.** *ref. HUM.* Se a vella acende o lume, é que aínda fai frío.
115. **Dios* ocupa todos os sitios.** *ref.* Fai referencia á omnipresenza de Deus.
116. **Mala herba nunca se perde.** *ref.* As malas persoas non adoitan morrer con facilidade, mesmo se aparentan estar nas últimas. # Equivale a «herba mala nunca morre».
117. **Non todo o monte é ourégano*.** *ref.* Moitas veces, as cousas ou as persoas non son o que parecen ou aparentan ser.
118. **O casado, casa quere.** *ref.* Expresa o desexo de toda persoa casada, home ou muller, de ter unha casa propia onde formar unha familia e proxecto en común. É dicir, abandonar a vivenda dos pais do noivo ou da noiva, cos que, xeralmente, se vivía antes do matrimonio.

Dios*. *fórm. COLOQ.* Fórmula que se emprega ao remate dunha reunión de persoas que compartiron mesa ben para comer, ben para cear, e que pon fin a aquela. *Bueno, familia: xa comimos, xa bebimos... que se levante a mesa e alabado sea* Dios*.*

119. **O caso é ir contando o cuento*.** *ref.* Mellor ser vello/a ou ir envellecendo co paso dos anos, que estar morto/a.
120. **O máis tonto* fai relojes*.** *ref. IRÓN.* De quen menos se espera pode chegar a realizar algunha gran fazaña.
121. **O que quere peixes ten que mollar o cu.** *ref.* Quen algo quere ten que se esforzar por conseguilo.
122. **Pola Santa Catalina, xa cerran as chaves da petadiña.** *ref.* Cando se acercaba a festividade da Santa Catalina (25 de novembro), comezaban as grandes nevadas, polo que os robledanos non podían saír da casa ou desenvolver dos seus quefaceres con normalidade.
123. **Polo San Antón, cualquier* pita pon, e polas Candelas, por ruín que sea*.** *ref.* Cando os días comezan a facerse máis longos coincidindo cos meses finais de inverno e coa chegada do bo tempo dunha incipiente primavera, as galiñas son proclives a poñer máis ovos. # San Antón (ou San Antonio), un dos santos máis venerados en Robledo de Domiz, festéxase o 17 de xaneiro. Pola súa parte, a festividade da Virxe das Candelas, patroa da aldea, ten lugar o 2 de febreiro.
124. **Primeiro a obrigación* e despois a diversión.** *ref.* A prioridade é sempre

cumprir cos deberes. Pasalo ben é secundario. # Obsérvese que se produce un cambio con respecto ao refrán orixinal que di: «primeiro a obrigación e despois a devoción».

4.3.2.2 Proverbios

126. **A morte non se lle desea* a naide***. *prov.* Ninguén debería de desexar a morte, considerado o peor de todos os males, a outra persoa, por moito odio ou rancor que se lle poida ter.
127. **O cementerio* está cheo de valientes***. *prov.* Proverbio que invita á ser precavido en lugar de ousado.
128. **Todo ten solución nesta vida, menos a morte.** *prov.* Proverbio de ton

4.4. Adiviñas

130. **Alto piquete, por dar unha risada, perdeu o que ganaba.**

A resposta é: o ourizo. # O ourizo atópase no alto do castiñeiro (‘alto

4.5 Cantigas

131. **Estas portas son de ferro,/e aquí vive un caballero*./Estas portas son de estopa,/e aquí* vive un lapasopas.** Cantada polos nenos e nenas cando ían pedir, porta por porta, o aguinaldo na noite de Reis. Cando os que vivían nunha casa lles daban bo aguinaldo, cantábanlles a primeira estrofa; pola contra, a aqueles que non o facían ou nin sequera lles abrían a porta, cantábanlles a segunda. # Co diñeiro que sacaban do aguinaldo, mercaban doces, café e tabaco e continuaban, deste xeito, a leda reunión os pequenos. Tamén asaban os chourizos

4.6. Expresións monolexicais

133. **Acenar.** *exp. mon. v.* Sinalar [a alguén] —xeralmente co dedo

125. **San Antón, san Antoniño; santo que non bebe viño. Dame forza no carallo coma porco no fuciño.** *ref.* HUM. Chanza popular. # *vid.* nota do refrán 123.

optimista que vén a dicir que calquera problema da vida pode arranxarse, a excepción, claro está, da morte.

129. **Cordeiros morren muitos, pero carneiros non queda un.** *prov.* Reflexiona acerca da morte, que se ben ás veces cobra a vida de xente nova, leva a dos vellos de maneira inexorable, xa que é o curso natural da vida.

piquete’); logo cae e abre coma se dunha boca se tratase (‘por dar unha risada’); e ao abrirse sae a castaña (‘perdeu o que ganaba’).

que lles daban polas casas. // Existe outra versión ofrecida por outros informantes: *estas portas son de ferro,/e aquí vive un caballero*;/ estas portas son de pau / e aquí vive un marrau.*

132. **Hoxe é día cinco/e mañá día seis/e ós señores desta casa/vímoslles cantar os reis.**

Presentación cantada que facían os nenos e nenas cando ían pedir, porta por porta, o aguinaldo na noite de Reis. Despois desta, comezaban a cantar as panxoliñas.

índice—, de maneira altiva, con intención ameazadora e buscando a

- provocación # Sufriu unha redución do seu significado, xa que *acenar*, que significa ‘facer acenos’ («Movemento ou sinal que se fai coa man, coa cabeza, cos ollos ou con outra cousa para expresar algo sen palabras» (*DRAG*)) neste caso queda reducido a un único aceno, antes descrito. *Que dis, pailán? Non me acenes, que non respondo!*
134. **[Algo ou alguén] Embarnado.** *exp. mon. adx.* Persoa ou terreo moi sucio, xeralmente, cuberto de lama. *Non volves ir xogar cara aló, que vés todo embarnado.*
135. **Asadura.** *exp. mon. subst.* Fígado do porco cociñado ao lume, xeralmente na matanza do porco. *Vai preparando a asadura que xa andamos con fame!*
136. **Asorollar.** *exp. mon. v.* Ollar. Mirar e escoitar con atención conversas ou asuntos alleos. *Cala, non digas nada, que xa anda a veciña asorollando!*
137. **Bautizar [algo ou alguén].** *exp. mon.* Ensuciar de manchas algunha peza de vestir, especialmente, ao comer. *Aínda non empezamos a comer e xa bautizaches a camisa!*
138. **Calamoucho/a.** *exp. mon. subst.* Persoa cabezona, que non razoa ou que di e fai tolemias. *Pero mira que es calamoucho!*
139. **Castrón/a.** *exp. mon.. PEX.* Persoa moi bruta. *O Lourenzo sempre foi un castrón.*
140. **Cernalleiro.** *exp. mon. PEX.* Mozo, rapaz ou home moi sucio, luxado ou lixoso. *Eres ben cernalleiro, mira como te pos xogando!*
141. **Conmorotada.** *exp. mon. subst.* Merenda que antigamente facían os nenos e nenas un día das vacacións de Semana Santa para conmemorar «A última cea». *Pepiño está castigado e non pode vir á conmorotada.*
142. **Diario.** *exp. mon. adv.* Correspondente a todos os días. # Expresión monolexical que se emprega non coma adxectivo, senón coma adverbio de tempo. // Equivalente a «sempre». *Eses dous andan diario buscando leas.*
143. **Embuligarse [alguén].** *exp. mon. v.* Ensuciarse unha persoa mentras come, ben sexa na cara ou nalgunha peza de vestir. *Come coa boca pechada! Estache caendo a comida e estáste embuligando todo!*
144. **Encunicado/a.** *exp. mon.* Estar unha persoa apertada ou estrullada nun espazo onde a presenza de diversos obstáculos, sexan cousas ou persoas, impiden que poida saír. *Botade para alá, que estou encunicada!*
145. **Escangao/a.** *exp. mon..* Moi fraco/ a. # A miúdo vai acompañado do verbo ‘estar’. *O pobre pasa unha fame... está escangao de todo.*
146. **Escopeteado/a.** *exp. mon..* Andar rápido, correr. Ir con présas. # Vai acompañado de verbos de movemento como *saír, ir, marchar, pasar...* *María ía escopeteada cara á igrexa.*
147. **Ferrecha.** *exp. mon. subst. VULG.* Vulva. *O vento levantoulle a saia e víuselle toda a ferrecha!*
148. **Galán.** *exp. mon.* Pequeno presente, agasallo ou lambonada que se lles da aos nenos pequenos. *Susiño, dalle as gracias ao teu tío polo galán que che deu.*
149. **Langoretas.** *exp. mon.. PEX.* Persoa que fala moito e que conta máis do que debe. *Eu se fose ti, non falaría con ela cousas persoais; todo o mundo sabe que a Mucha é unha langoretas.*
150. **Lapasopas.** *exp. mon. PEX.* Persoa aproveitada. *Este sempre che foi un lapasopas: anda de casa en casa para*

- que o inviten a un viño ou que lle den chourizo e pan.*
151. **Mocalán/a.** *exp. mon. subst.* PEX. Persoa desgraciada, que xera compaixón. # Literalmente, a quen lle caen os mocos. // Emprégase coma insulto. *Cala a boca, mocalán!*
152. **Navalla.** *exp. mon. subst.* COLOQ. Excremento humano que se adoitaba atopar nas calzadas ou nos castiñeiros. *Coidado! Case pisas unha navalla.*
153. **O Rancoño.** *exp. mon. subst.* Figura desdubuxada que habita no imaxinario colectivo coa que xeralmente se pretende asustar aos cativos. # Equivale aos coñecidos «coco» ou o «home do saco». A figura do Rancoño é exclusiva do Robledo de Domiz; descoñécese a súa orixe. *Marcha, marcha ti só! Xa verás, xa... Vai vir o Rancoño e vaite levar.*
154. **O Sacaúntos.** *exp. mon. subst.* Figura desdubuxada que habita no imaxinario colectivo coa que xeralmente se pretende asustar aos cativos. # Equivale aos coñecidos «coco» ou o «home do saco». // A súa orixe procede dun documental baseado en feitos reais, onde amosaban un asasino en serie que abría en canal ás súas vítimas. *Non te afastes moito da casa, que anda o Sacaúntos por aí.*
155. **Papudo.** *exp. mon. subst.* HUM. *subst.* Antigamente, e froito da rivalidade típica entre territorios confinantes, os robledanos chamábanlles «papudos» aos habitantes de Casoio, aldea coa que o Robledo comparte municipio. # Os informantes descoñecen o seu significado. *Qué vai ser do Robledo, ho? Ese é papudo!*
156. **Figureiro.** *exp. mon. subst.* Embutido feito con tripa de cego do porco que se enche con carne e ósos deste animal (cabeza, costelas...), adobado con picante, pimentón e loureiro, entre outros. *Antes de facer os chourizos imos atar estos figureiros.*
157. **Pontenova.** *exp. mon. subst.* Nome propio co que antigamente se coñecía a aldea de Sobradelo, onde actualmente reside a casa consistorial do municipio de Carballeda. # Nas mostras recollidas, esta referencia da Pontenova aparece con frecuencia no discurso dos informantes máis vellos. *De noviña, baixaba á Pontenova a feira.*
158. **Queco/a.** *exp. mon..* Bébedo/a. Baixo os efectos do alcohol. *Avoa, deixe a champaña... Non ve que xa está un pouco queca?*
159. **Ricanchón/a.** *exp. mon..* Rico. Adiñeirado. *A familia esa tenche moitas canteiras, son unhos ricanchones.*
160. **Richada.** *exp. mon. subst.* COLQ. Matanza do porco. *Esta fin de semana temos que ir botar unha man á richada do Ceferino.*
161. **Rosa.** *exp. mon. subst.* Apelativo afectivo dirixido, xeralmente, aos cativos. *Ven, miña rosa, que che hei dar este galán!*
162. **Sainete.** *exp. mon. subst.* Picante. *Quédalle ben o sainete na carne.*
163. **Sinforiano/a.** *exp. mon. subst.* COLQ. Apelativo dirixido a calquera veciño ou veciña. *Onde vas, Sinforiano?*
164. **Trascado/a.** *exp. mon.* Avergoñado, ruborizado ou estar quedado ante un acontecemento imprevisto. *Púxome a parir diante de todos! Quedei trascada.*

Agradecementos

Non quixera rematar este traballo sen facer mención —e dende aquí amosar o meu agradecemento— ás persoas que o fixeron posíbel. En primeiro lugar, á miña amiga e compañeira de traballo Alba Quinteiros Soliño (investigadora e bolseira no proxecto de *Fraseoloxía Galega* no Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades), por ser ela quen me introduciu no mundo da fraseoloxía e me deu a coñecer as amplas posibilidades do seu estudo; quen, ademais de aconsellarme rica e variada bibliografía neste campo, resolveu con solvencia as dúbidas que me ían xurdindo tanto no proceso de compilación como de redacción. En segundo lugar, as compañeiras do servizo de TERMIGAL, Inés Veiga Mateos, Sandra Casal Munín e Laura Sánchez Castro, pola boa disposición que amosaron en todo momento na resolución de dúbidas con respecto a léxico e terminoloxía en galego. Por último, e como non podía ser doutro xeito, teño que recoñecer o meu agradecemento aos robledanos que amablemente se ofreceron a participar neste proxecto como informantes —en especial, ao meu pai Juan e á miña avoa Tita—, e que aparecen reflectidos no seguinte apartado:

Colaboradores e informantes

Jose Manuel Anta Méndez
Juan Anta Méndez
Jovita Barba Prieto
Miguel Ángel Fidalgo Couso
Rosa Méndez Barba (Tita)
Tiberio Vidal López

5. Referencias bibliográficas

5.1. Referencias primarias

Feixó Cid, X. (2007). *Diccionario fraseolóxico castelán/ galego e de correspondencias galego/ castelán SÉCULO21*. Editorial Galaxia / Edicións do Cumio.
González González, M. (dir.) (s.d.). *Diccionario da Real Academia Galega*. Real Academia Galega. Consultado o 13 de decembro de 2021 en <https://academia.gal/diccionario>.

5.2. Referencias secundarias

Corpas Pastor, G. (1996). *Manual de fraseología española*. Gredos.
Ferro Ruibal, X. (2016). Prólogo en Losada Aldrey, M. C.; Cid Fernández, A. e Fernández Carballiño, X. (eds.), *Para dar trela. Manual práctico da fraseoloxía galega* (pp. 9–14). Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades.
González García, L. (1995). Prólogo en López Taboada, C. e Soto Arias, M. R. (eds.), *Así falan os galegos. Fraseoloxía da lingua galega. Aplicación didáctica* (pp. 7–17). Galinova.
López Taboada, C. e Soto Arias, M. R. (1995). *Así falan os galegos. Fraseoloxía da lingua galega. Aplicación didáctica*. Galinova.
Losada Aldrey, M. C.; Cid Fernández, A. e Fernández Carballiño, X. (2016). *Para dar trela. Manual práctico da fraseoloxía galega*. Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades.

